

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА АХБОРОТ КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФЙДАЛАНИШНИНГ АСОСИЙ ШАРТЛАРИ

Наргиза Мўминова Сабитджановна
МТТДМҚТМОИ PhD катта ўқитувчиси

Мақола мактабгача таълим ташкилотлари педагог ходимларининг медиакомпетентлигини ривожлантириш масалаларига бағишланган. Муаллиф медиакомпетентлик мактабгача таълимдаги инновацион жараёнлар бола шахсини ривожлантиришга қаратилган таълим муҳитини яратиш ва ривожлантириш учун восита бўлиб хизмат қилишини таъкидлаб ўтган.

Калит сўзлар. Медиакомпетентлик, глобаллашув, жамият, ахборот муҳити, инновацион жараёнлар, ахборот майдони.

Статья посвящена вопросам развития медиакомпетентности педагогических кадров дошкольных образовательных организаций. Автор отмечает, что инновационные процессы в медиакомпетентном дошкольном образовании служат инструментом создания и развития образовательной среды, направленной на развитие личности ребенка.

Ключевые слова. Медиакомпетентность, глобализм, общество, информационная среда, инновационные процессы, информационное пространство.

The article is devoted to the development of media competence of teachers of preschool educational organizations. The author notes that innovative processes in media-content preschool education serve as a tool for creating and developing an educational environment aimed at developing the child's personality.

Key word. Media competence, globalism, society, information environment, innovative processes, information space.

Бугунги кунда алоқа воситаларининг ривожланиши, уларнинг компьютерлаштирилиши, электрон почта, интернет, космик теле-радио алоқа тизимларининг такомиллашиши ахборот алмашув имкониятларини кескин даражада кенгайтириб кетаётганидан далолат бермоқда. Шундай экан, ахборот маконини глобаллашуви шароитида медиатаълимнинг ўрни ниҳоятда муҳим бўлиб, ижтимоий – сиёсий аҳамият касб этади.

Мактабгача таълим тизимининг замонавий ривожланиши мактабгача таълим тарбия жараёнига янгиликларни фаол жорий этишни ўз ичига олади, бу еса унинг фаолияти самарадорлигига таъсир кўрсатади. Бундай ҳолда мактабгача таълимдаги инновацион жараёнлар бола шахсини ривожлантиришга қаратилган таълим муҳитини яратиш ва ривожлантириш учун восита бўлиб хизмат қилади.

Таълим амалиётида болаларнинг ривожланиши учун қулай шарт-шароитлар яратиш учун нафақат мазмуни, балки таълим-тарбия технологияси ҳам муҳим аҳамиятга эга. Ушбу инновацион ресурслардан бири ахборот-коммуникация технологиялари бўлиб, улар

таълимнинг мавжудлиги, ўзгарувчанлиги ва мактабгача ёшдаги болаларнинг фаоллиги ва ҳаракатчанлигини оширишга ёрдам беради.

Медиатаълимнинг ўзи нима, унинг моҳияти ва хусусиятли жиҳатлари нимада эканлиги борасидаги сўнги йилларда педагогик муҳитда энг долзарб масалага айланди. Таълимнинг ахборот-коммуникация воситаларига асосланган замонавий таълим парадигмаси болаларга тайёр билим ва кўникмаларни узатишни эмас, балки болада мустақил фаолият кўникмаларини уйғотишга асос бўлади. Шу билан бирга, болаларнинг бевосита ўқув фаолияти давомида ишлаши интерактив компьютер дастурлари ва аудио-визуал воситалар орқали ўқитувчи билан мулоқот қилиш характериға эға.

Мактабгача таълим жараёнида ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланишнинг асосий шартларидан – болалар коммуникация технологиялари имкониятларини биладиган, у билан ишлаш кўникмаларига эға бўлган, мактабгача таълим муассасаларида компьютерлардан фойдаланишнинг санитария меъёрлари ва қоидаларини, уларни қўллашнинг ахлоқий қоидаларини биладиган бола шахсини тарбиялашдир. Шу боис, инсон ҳаётининг хусусан, болалар ҳаётининг барча соҳаларига медиаахборотнинг кириб келишидан ташвишланган жамиятнинг эҳтиёжи медиатаълим заруратини келтириб чиқарди. Медиапедагоглар ва назарийчилар орасида энг нуфузлиларидан бири Л.Мастерман (L.Masterman) бугунги оламдаги медиатаълимнинг устуворлиги ва долзарблигининг 7 сабабини асослаб берган:

Медиа истеъмолининг юксак даражаси ҳамда замонавий жамиятларнинг оммавий ахборот воситалари билан тўлиб-тошганлиги.

1. Медианинг мафкуравий муҳимлиги, ва саноат тармоғи сифатида уларнинг аудитория онгига таъсири.
2. Медиа ахборот миқдорининг тез ўсиши, уни бошқариш ҳамда унинг тарқалиши механизмларининг кучайиши.
3. Асосий демократик жараёнларга медианинг суқилиб кириши жадаллиги.
4. Барча соҳаларда визуал коммуникация ва ахборот қийматининг ортиши.
5. Мактаб ўқувчилари (талабалар)ни келажакдаги талабларга мос йўналиш билан ўқитиш зарурати.
6. Ахборотни хусусийлаштиришнинг ўсиб бораётган миллий ва халқаро жараёнлари.

Шундай қилиб, медиа (оммавий коммуникация воситалари) кишилар ҳаётида ва таълим жараёнида кундан-кунга катта-рол ўйнамоқда.

Медиатаълимнинг мақсади ёшларда медиага нисбатан танқидий муносабатни шакллантириш, уни ўқув муассасасидан (мактабгача таълим ташкилотлари, мактаб, олий ўқув юртларини) кейинги ҳаётда оммавий ахборот воситаларининг креатив (ижодкор) фойдаланувчисига айлантиришдир.

Медиатаълимнинг асосий вазифалари:

Замонавий ахборотлашган жамият шароитида янги авлодни турли ахборотни тушунишга, унинг руҳиятга таъсири оқибатларини англашга, техник воситалар ёрдамида

коммуникациянинг оғзаки бўлмаган шакллари асосида мулоқот усуллари ўзлаштиришга ўргатишдир.

Медиатаълимнинг асосий йўналишлари:

- бўлғуси профессионаллар – журналистлар (телевидение, радио, матбуот, интернет), кинематографистлар, муҳаррирлар, продюссерлар ва бошқаларга медиатаълим бериш;
- университетларда, педагогик институтларда бўлғуси ўқитувчиларга медиамаданият бўйича курслар доирасида билим бериш;
- олий ўқув юртлар, лицей, мактаблар ва мактабгача таълим муассасаларида ўқитувчи ва тарбиячиларнинг бу борадаги малакаси ошириш, узлуксиз таълим муассасаларида таълим олаётган ўқувчилар ва талабалар учун (махсус, факультатив, тўғаракли..) махсус ўқув курсларини жорий қилиш;
- кўшимча таълим муассасалари ва дам олиш марказларида (дам олиш уйлари, мактабдан ташқари ишлар, эстетик ва бадиий тарбия марказлари, клублар...) медиатаълимни ташкил қилиш;
- телевидение, радио, интернет тармоғи ёрдамида мактаб ўқувчилари, талабалар ва катталарга масофавий медиатаълим бериш;
- мустақил ва узлуксиз медиатаълим (бу назарий жиҳатдан инсоннинг бутун ҳаёти давомида амалга оширилиши мумкин).

Аксарият мамлакатлардаги ҳозирги вазиятни ҳисобга олган ҳолда кўплаб олимлар, мутахассислар таъкидлаётганидек, “ ахборот ролининг ўсиб бориши даврида ўсиб келаётган авлодни дунёвий ахборот маконига киришга тайёр эмаслиги муаммосига” афсуски қўшилмаслик мумкин эмас.

Бу кўп жиҳатдан ўқитувчилар, тарбиячиларнинг медиасаводи пастлиги оқибатидир. Буларнинг барчаси медиатаълимнинг аҳамиятини ўта долзарблаштирмоқда. АҚШда ахлоқ томонга эътибор қаратилган: у ерда оммавий ахборот воситалари болаларга улар учун номуносиб бўлган кадриятлар ва хатти-ҳаркатларни сингдириши борасидаги ташвишлар мавжуд. Ва ниҳоят 1970 йилларда медиатаълим яна бир жиҳат – сиёсий жиҳатни касб этди. Оммавий ахборот воситалари сиёсий қараш ва эътиқодларни шакллантиришга масъуллиги борасидаги тасавурлар вужудга келди. Шундай қилиб, анъанавий медиатаълим ёшлар тарбиясининг қуйидаги мақсадларини илгари сурган:

- юксак маданиятга ҳурмат;
- ахлоқий соғлом хатти-ҳаракат меъёрлари;
- сиёсат тўғрисидаги оқилона тасавурлар.

Бугунги кунда ушбу соҳада янги оммавий ахборот воситалар пайдо бўлиши билан юзага келган ўзгаришлар юз бермоқда. Кўпинча медиатаълим ёшларни оммавий ахборот воситалардан асраши лозим бўлган эмлаш тури сифатида идрок этилмоқда, аммо бундай ёндошув барча нарсани салбий оқибатларга олиб бориб такаган ҳолда болаларга янги оммавий ахборот воситалардан фойдаланишдан олиниши мумкин бўлган барча

қониқишларни бера олмайди. Бугунги кун медиатаълимдан ёшларни ўз танловига кўра онгли қарор қабул қилишни рағбатлантирувчи ҳимоя ва тайёргарликнинг омухта шакллари тақозо этмоқда. Медиатаълим ёшлар ўртасида оммавий ахборот воситаларни тушунишни ривожлантиришни кўзда тутаяди, бу ўз навбатида уларни қуршаб турган медиамаданиятда онгли иштирок этишига, унга қизиқишига олиб боради.

Мактабгача тарбиядан бошлаб то олий ўқув юртидаги таълимга қадар таълимнинг барча босқичларида медиатаълимнинг аҳамиятини ҳисобга олган ҳолда, умумтаълим мактаблари, академик лицейлар дастурлари ва ўқув режаларига ушбу йўналиш бўйича махсус курсларни киритиш зарур бу ҳам алоҳида дарслар шаклида, ҳам махсус ёки мажбурий курслар кўринишида амалга оширилиши мумкин.

Демак, беш ёшда бундай таълимнинг асосини ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланиб ўйин фаолиятининг тарбиявий характери ташкил этиши керак. Қизиқувчан мактабгача тарбия муассасалари тарбияланувчилари компьютерда ўйин ўйнаб ўз қизиқишлари билан боғлиқ бўлган нарсаларни эслаб қоладилар, шунинг учун бундай тадбирлар ўзига хос, қисқа ва тушунарли бўлиши керак. Маълумотларни шундай жойлаш керакки ўрганаётган боланинг тажрибасига асосланган бўлиши керак.

Мактабгача тарбия ташкилотлари тарбиячиларининг медиакомпетентлигини ривожлантириш учун: мактабгача таълим ташкилотларни компьютер техникаси билан жиҳозлаш; компьютер ўқув дастурлари банкини тизимлаштириш; дидактик ва методик материаллар тайёрлаш; таълим жараёни ва бошқариш учун дастурий таъминот фаолияти; ва Интернетга кириш хусусиятларидан тўлиқ фойдаланиш; мактабгача таълим сайтини янада ривожлантириш; мактабгача таълим муассасалари тарбиячи-ўқитувчи ва ходимларининг media маданиятини такомиллаштириш янада яхши натижа беради.

Хулоса қилиб айтганда, медиатаълим мамлакатимизнинг таълим соҳасида, жумладан, мактабгача таълим тизимида муносиб ўрин эгаллаши лозим. Бу вазифани бажаришда мактабгача таълим муассасалари педагогларни малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш институтлари фаолиятини самарасини ошириш беқиёс аҳамият касб этади.

Ҳаётда ўз исботига эга бўлган доно халқимизнинг “Бола тукқанники эмас – тарбия қилганники” деган мақолининг асл моҳияти ҳам шунда.

Бизнинг мамлакатимизда медиатаълимни ривожлантириш истиқболлари XXI асрда шахснинг ижтимоийлашув жараёни, бугунги кунда ўта долзарб ва аҳамиятли бўлиб турган фуқаролик жамияти асосларини шакллантириш муаммолари билан бевосита боғлиқдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Федоров А.В. Современный мир и медиаобразование. Журнал «Медиаобразование» №2 2008г. Г. Тагенрог.
2. Пахрутдинов Ш.И. Барқарор тараққиёт ва раҳбар масъулияти. Т., Академия 2011.
3. Умарова Н.Т. Глобаллашув шароитида ахборот хуружларига қарши кураш. Академия. Т., 2005.